

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ В ПОКАЗНИКАХ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

ТЕТЯНА ГОГОЛЬ,
канд. екон. наук, доцент
кафедри обліку і аудиту
Чернігівського національного
технічного університету

Розроблено методичні підходи до формування показників фінансової звітності підприємств малого бізнесу в умовах зростання вимог до якості й корисності фінансової інформації з урахуванням інформаційних потреб різних категорій користувачів та вартісних обмежень на розкриття фінансової інформації.

Ключові слова: фінансова звітність, малий бізнес, якість і корисність фінансової інформації, інформаційні потреби користувачів, методика розкриття фінансової інформації.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Малі підприємства є дуже вразливими до ринкових коливань та змін в економічному, політичному та соціальному житті країни, мають більший ризик банкрутства ніж великі компанії, що зумовлює підвищення значення бухгалтерського обліку в формуванні необхідної інформації для комплексного управління різними ланками підприємства, забезпечення внутрішнього контролю та аналізу фінансово-господарської діяльності, оцінки інвестиційної привабливості бізнесу та рівня конкурентоспроможності підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також задоволення інформаційних потреб її користувачів.

Організація бухгалтерського обліку на малому підприємстві повинна забезпечувати виконання інформаційної, контрольної та аналітичної функцій, однак має враховувати його масштаби, рівень інформаційної спроможності системи управління та ресурсні можливості (технічні, матеріальні, фінансові та кадрові). Разом з тим, скорочення і спрощення обліку на малому підприємстві можливе до певної межі, оскільки не повинно впливати на якість і корисність фінансової інформації та задоволення інформаційних потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів. Такий погляд на організацію бухгалтерського обліку і фінансової звітності потребує розробки окремого підходу до розкриття фінансової інформації в системі бухгалтерського обліку і показниках фінансової звітності для підприємств малого бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про-

блеми методології та організації бухгалтерського обліку, значення ролі фінансової звітності в інформаційному середовищі та методичні підходи до розкриття інформації в показниках фінансової звітності досліджували відомі радянські, а потім українські та російські вчені, зокрема: Ф. Бутинець, С. Голов, Л. Кіндрацька, Ю. Кузьминський, М. Кужельний, В. Лень, Л. Ловінська, Н. Малюга, В. Палій, М. Пушкар, Я. Соколов, В. Сопко та ін. Однак процеси реформування бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні на сучасному етапі вимагають більш детального дослідження формування фінансової інформації в умовах спрощених форм фінансової звітності та врахування зростання вимог до якості й корисності фінансової інформації в умовах ресурсних обмежень малого підприємства.

Мета статті – розробка підходів до розкриття інформації в показниках спрощених форм фінансової звітності без зниження її якості й корисності в умовах ресурсних обмежень малого підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Протягом останніх 15 років в Україні триває процес реформування системи бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних вимог, що проявляється в розробці та затвердженні нових нормативних документів та внесенні змін в діюче нормативне поле, в тому числі для малого бізнесу, що більш детально було розкрито у попередніх публікаціях автора [1; 2]. Однак подальший розвиток бухгалтерського об-

ліку щодо пристосування національної облікової системи до вимог міжнародних стандартів не враховує особливості економічного розвитку малого бізнесу в Україні (нерозвиненість ринкової інфраструктури, недостатність державної підтримки щодо сектору економіки), фінансові та матеріальні можливості щодо розвитку і розширення діяльності та розкриття фінансової інформації за міжнародними вимогами.

Подальший розвиток, удосконалення національної системи бухгалтерського обліку та вирішення завдання Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні [3] щодо максимального спрощення процедури ведення бухгалтерського обліку та форм фінансової звітності вимагають цілеспрямованих нормативних дій на основі чітко визначеної стратегії відносно напрямів процесу реформування облікової системи. Реалізація визначеної стратегії та вирішення завдань потребує розробки напрямів удосконалення структури форм фінансової звітності без зниження рівня задоволення інформаційних потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів та формування комплексної методики розкриття інформації в показниках фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва (підприємств малого бізнесу).

Для вирішення цих завдань доцільно розробити нові спрощені форми фінансової звітності, які б відображали основні показники фінансового стану та фінансового результату діяльності малого підприємства (за основу потрібно взяти форми фінансової звітності, що запропоновані в НП(С)БО 1), а іншу інформацію в фінансовій звітності розкривати з урахуванням принципу суттєвості та інших якісних і вартісних характеристик, що збільшує рівень корисності результативної облікової інформації для її користувачів.

Розробка нових форм фінансової звітності та методика розкриття фінансової інформації повинні в повній мірі бути спрямовані на досягнення мети бухгалтерського обліку і фінансової звітності – надання корисної та достовірної інформації зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття економічних рішень.

Тому розробка методики розкриття інформації в показниках фінансової звітності має ґрунтуватися на трьох основних постулатах:

- корисність і достовірність інформації (якісні характеристики);
- вартісне обмеження на розкриття фінансової інформації, тобто співвідношення «витрати і вигоди»;
- урахування інформаційних потреб різних категорій користувачів.

Якісні характеристики фінансової інформації та вартісне обмеження на її розкриття повинні бути збалансовані при розробці структури форм фінансової звітності, оскільки зростання вимог до якості фінансової інформації передбачає збільшення витрат на організацію бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та проведення контрольних процедур. «Вартість є найбільш поширеним обмеженням на інформацію, яка може бути надана у фінансовій звітності. Подання фінансової інформації у звітності пов'язане з витратами, і важливо, щоб ці витрати були виправдані вигодами від подання у звітності такої інформації» [4, п.ЯХ35].

Для вирішення питання співвідношення витрат і вигід від фінансової інформації проведемо більш ґрунтовний аналіз витрат на формування і подання фінансової інформації, їх зв'язку з якісними характеристиками та цільову спрямованість фінансової інформації з огляду її сприйняття і оцінку різними категоріями зовнішніх користувачів.

Витрати на фінансову інформацію несуть і управлінський персонал, і зовнішні користувачі, що зумовлює здійснення класифікації в розрізі окремих суб'єктів понесення витрат (табл. 1).

Обґрунтуємо здійснений вибір виокремлення класифікаційних ознак.

Класифікація витрат за їх видами розкриває кількісну характеристику фінансової інформації, оскільки відображує витрати ресурсів підприємства на формування, надання та аналіз фінансової інформації.

Класифікація за напрямками здійснення витрат відображує етапи обробки економічної інформації в системі бухгалтерського обліку, де є доцільним здійснювати витрати більшою або меншою мірою.

Класифікація витрат за їх метою дає змогу виявити причинно-наслідковий зв'язок понесених витрат з процесом досягнення мети – прийняттям управлінських рішень.

**ВИТРАТИ НА ФОРМУВАННЯ, НАДАННЯ ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
З ПОЗИЦІЇ УКЛАДАЧІВ І КОРИСТУВАЧІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ**

Класифікаційні ознаки	Види витрат	Витрати на фінансову інформацію	
		системи управління	зовнішніх користувачів
За видами понесених витрат	• Матеріальні витрати	+	+
	• Фінансові витрати	+	+
	• Трудові витрати	+	+
За напрямками здійснення витрат	• Витрати на збір фінансової інформації	+	–
	• Витрати на обробку фінансової інформації	+	–
	• Витрати на аналіз фінансової інформації	+	+
	• Витрати на перевірку фінансової інформації	+	–
	• Витрати на надання фінансової інформації (формування фінансових звітів)	+	–
	• Витрати на оцінку фінансової інформації	–	+
	• Витрати на порівняння фінансової інформації за різні періоди та різних підприємств	–	+
За метою здійснення витрат	• Витрати на розробку альтернативних управлінських рішень	+	+
	• Витрати на прийняття найбільш обґрунтованих рішень	+	+

Практично аналогічні витрати несуть також користувачі фінансової інформації, однак цей зв'язок є обернено пропорційним – чим більші витрати несе система управління на обробку і аналіз фінансової інформації з метою покращення її якості і корисності, тим менші матеріальні, фінансові та трудові витрати несуть користувачі (інвестори, кредиторі та інші контрагенти) на аналіз, тлумачення та оцінку отриманої інформації та мають можливість прийма-

ти більш інформаційно обґрунтовані економічні рішення на основі якісної та корисної фінансової інформації.

Зроблений висновок про наявність прямого зв'язку між витратами і якісними характеристиками для системи управління та оберненого зв'язку – для зовнішніх користувачів надає можливість здійснити більш ґрунтовний аналіз їх причинно-наслідкових взаємозв'язків (табл. 2).

Таблиця 2

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЯКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК І ВИТРАТ
НА ВІДОБРАЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Якісні характеристики фінансової інформації	Витрати на покращення якісних характеристик	Очікуваний економічний результат від покращення якісних характеристик
Доходливість і зрозумілість	Витрати на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами	Можливості виходу на міжнародні ринки капіталу, товарів, робочої сили
	Витрати на формування спеціальних фінансових звітів для задоволення інформаційних потреб окремих зовнішніх користувачів	Формування більшого обсягу якісної фінансової інформації, задоволення інформаційних потреб окремих користувачів
Доречність і цінність інформації	Витрати на своєчасне складання фінансової звітності, складання періодичної звітності на вимогу зовнішніх користувачів	Зростання цінності інформації та її доречності, що дає змогу приймати своєчасні управлінські рішення
Достовірність інформації	Витрати на забезпечення достатнього рівня контролю на всіх етапах бухгалтерського обліку	Користувачі не здійснюють додаткові витрати на аналіз та оцінку фінансової інформації
	Витрати на більш професійний склад облікових працівників, витрати на контрольні процедури	Фінансова інформація не містить помилок і перекручень; такої інформації більшою мірою довіряють зовнішні користувачі

Якісні характеристики фінансової інформації	Витрати на покращення якісних характеристик	Очікуваний економічний результат від покращення якісних характеристик
Порівнюваність, дохідливість і зрозумілість	Витрати на складання фінансової звітності за національними і міжнародними стандартами, оскільки різні користувачі мають різні інформаційні потреби	Різні користувачі (міжнародні та національні) мають можливість порівняння фінансових показників різних підприємств
Доречність, дохідливість, зрозумілість і зіставність	Витрати на складання пояснювальних записок, приміток до фінансової звітності, опису облікової політики, її змін	Користувачі мають можливість краще сприймати та аналізувати фінансовий стан та результати діяльності підприємства за різні періоди
Своєчасність	Витрати на своєчасне надання фінансової інформації, оскільки цінність її зменшується з часом	Збільшується впевненість зовнішніх користувачів у прийнятті економічних рішень; приймаються більш інформаційно обґрунтовані управлінські рішення

Дослідження взаємозв'язку якісних характеристик та витрат на відображення фінансової інформації свідчить про необхідність прийняття самостійного рішення щодо доцільності здійснення додаткових витрат на збільшення окремих якісних характеристик фінансової інформації малого підприємства та співставлення їх з вигодами від додатково отриманої інформації та її корисності для окремих категорій зовнішніх користувачів. Однак необхідно мати на увазі, що витрати зовнішніх користувачів на аналіз і оцінку отриманої фінансової інформації можуть вплинути на рішення щодо доцільності понесення додаткових витрат та призвести до зниження зацікавленості інвесторів і кредиторів до конкретного малого підприємства.

Аналіз витрат на формування і аналіз фінансової інформації з позиції користувачів фінансової

звітності доводить, що зовнішні користувачі несуть матеріальні, фінансові та трудові витрати на аналіз, оцінку і порівняння наданої фінансової інформації з метою розробки альтернативних рішень та прийняття найбільш інформаційно обґрунтованого рішення щодо співпраці з даним підприємством.

Відмінності окремих груп зовнішніх користувачів у фінансовій інформації вимагає більш детального дослідження та виокремлення найбільш важливих фінансових показників із спрощених форм фінансової звітності, на основі яких здійснюються вибір та обґрунтування управлінських рішень. Для аналізу використано основні групи користувачів та їх інформаційні потреби в фінансовій інформації малого підприємства, які було виділено у попередніх публікаціях автора [5, с. 91–95] (табл. 3).

Таблиця 3

ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ, ЯКІ МАЮТЬ ВПЛИВ НА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ В РОЗРІЗІ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Користувачі фінансової інформації	Основні інформаційні потреби у фінансовій інформації	Основні фінансові показники, які мають вплив на прийняття управлінських рішень
Власники та управлінський персонал	Щодо поточної діяльності: <ul style="list-style-type: none"> • Поточна інформація про надходження грошових коштів • Оперативна інформація про витрати діяльності • Аналіз відхилень в організації виробничого процесу • Аналіз поточної діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> • Доходи і витрати • Дебіторська і кредиторська заборгованість • Рух грошових коштів
	Для досягнення стратегічної мети діяльності: <ul style="list-style-type: none"> • Встановлення винагороди та виплати дивідендів • Моніторинг результатів діяльності • Оцінка капітальних витрат • Бюджетування • Планування кредитної та податкової політики підприємства • Визначення потреби у фінансових ресурсах • Підтвердження понесених витрат • Оцінка ефективності прийнятих управлінських рішень 	<ul style="list-style-type: none"> • Показники ліквідності і платоспроможності • Показники фінансової стійкості • Напрями отримання доходів і понесення витрат • Співвідношення доходів і витрат • Показники рентабельності

Користувачі фінансової інформації	Основні інформаційні потреби у фінансовій інформації	Основні фінансові показники, які мають вплив на прийняття управлінських рішень
Постачальники і покупці	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої договірні зобов'язання • Оцінка перспектив ділових відносин у майбутньому 	<ul style="list-style-type: none"> • Рівень доходів і витрат • Рух грошових коштів • Напрями (джерела) отримання фінансових ресурсів • Показники фінансового стану, ліквідності та платоспроможності • Показники рентабельності
Кредитори	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінка обґрунтування доцільності надання або подовження кредиту • Визначення схеми повернення кредиту • Встановлення розміру відсотків залежно від кредитного ризику • Оцінка можливості підприємства генерувати грошові ресурси • Аналіз джерел отримання грошових коштів для своєчасного погашення кредиту і відсотків • Аналіз напрямів отримання доходів 	<ul style="list-style-type: none"> • Рівень доходів і витрат • Рух грошових коштів • Напрями (джерела) отримання фінансових ресурсів • Показники фінансового стану, ліквідності та платоспроможності • Показники рентабельності
Інвестори	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінка доцільності вкладення грошей в цінні папери підприємства • Можливість отримання доходу на інвестований капітал та зростання вартості бізнесу • Аналіз показників дохідності на вкладений капітал та рентабельності інвестицій • Оцінка ризику підприємницької діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> • Рівень доходів і витрат • Рух грошових коштів • Напрями (джерела) отримання фінансових ресурсів • Показники фінансового стану, ліквідності та платоспроможності • Показники рентабельності • Показники інвестиційної привабливості, ризику діяльності
Податкові органи	<ul style="list-style-type: none"> • Інформація про доходи і витрати (для контролю за правильністю їх розрахунку) • Інформація про суму валового прибутку • Інформація про суми нарахованих податків та інших обов'язкових платежів 	<ul style="list-style-type: none"> • Сума доходів і витрат • Сума валового і чистого прибутку • Суми нарахованих і сплачених податків і зборів
Преса та населення регіону, місцеві органи влади	<ul style="list-style-type: none"> • Інформація про поточний фінансовий стан • Інформація про зміни в довго- та короткостроковій перспективі, тенденції розвитку, розширення діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> • Показники фінансового стану • Показники доходу і прибутку за звітний період • Аналітична інформація про мету діяльності на майбутнє

Більш детальне дослідження інформаційних потреб окремих груп користувачів дає змогу виявити різний вплив фінансових показників на прийняття управлінських рішень та здійснити оцінку показників фінансової звітності за критерієм важливості й корисності інформації з розробкою спеціальної шкали для різних груп користувачів з метою задоволення їх інформаційних потреб. Для цього проведемо групування користувачів фінансової інформації та виокремимо основні групи показників спрощених форм фінансової звітності (необоротні та оборотні активи, власний капітал, зобов'язання, доходи і витрати), які є основним джерелом якісної та корисної фінансової інформації для її користувачів.

Оцінку важливості та корисності інформації здій-

снюватимемо за п'ятибальною шкалою (табл. 4) за такими критеріями:

- 1) фінансова інформація не має значення для даної групи користувачів;
- 2) фінансова інформація може бути цікавою для даної групи користувачів;
- 3) фінансова інформація є цікавою і впливає на прийняття управлінських рішень;
- 4) фінансова інформація є корисною і важливою для даної групи користувачів та має значний вплив при прийнятті економічно обґрунтованих рішень;
- 5) фінансова інформація є дуже корисною і важливою для даної групи користувачів та є найбільш важливою при прийнятті економічно обґрунтованих рішень.

**ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ ОКРЕМИХ КОРИСТУВАЧІВ
ЗА КРИТЕРІЯМИ ВАЖЛИВОСТІ ТА КОРИСНОСТІ**

Користувачі (суб'єкти) фінансової інформації	Групи показників фінансової звітності					
	Балансу				Звіту про фінансові результати	
	Необоротні активи	Оборотні активи	Власний капітал	Зобов'язання	Доходи	Витрати
Власники та управлінський персонал	4	4	4	4	4	4
Постачальники і покупці	3	4	3	4	5	4
Кредитори	3	4	3	4	5	4
Інвестори	4	4	3	3	5	5
Податкові органи	1	1	1	3	3	3
Преса та населення регіону, місцеві органи влади	1	1	1	1	2	2

Обґрунтуємо зроблений вибір оцінки показників фінансової звітності за критеріями важливості та корисності з позиції окремих користувачів.

Безпосередня участь власників невеликого підприємства в управлінні діяльністю дає можливість відстежувати поточну діяльність та приймати оперативні рішення на основі внутрішньої інформації, що зумовлює використання показників управлінського обліку та внутрішньої звітності в поточній діяльності. Для довгострокового планування, розрахунку показників платоспроможності, рентабельності та фінансової стійкості керівництво і власники малого підприємства можуть використовувати показники фінансової звітності.

Порівняння і оцінка важливості та корисності показників фінансової стійкості дало змогу дійти висновку, що інформація фінансової звітності впливає на прийняття економічно обґрунтованих рішень системою управління в довгостроковій перспективі, що дозволило оцінити дану інформацію на 4 бали.

Однак необхідно враховувати психологічний аспект підприємницької діяльності на прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності, оскільки керівники і власники малих підприємств приймають рішення, більшою мірою покладаючись на власний досвід, ніж на дію об'єктивних економічних законів та правила ринкового середовища, що може вплинути на оцінку окремих груп фінансової інформації і мотивацію щодо вибору та прийняття конкретного управлінського рішення.

Постачальники і покупці найбільше зацікавлені в

інформації про рух грошових коштів, напрями отримання фінансових ресурсів, показники ліквідності та платоспроможності, що свідчить про зацікавленість в інформації звіту про фінансові результати в частині сум доходів і напрямів їх отримання. Це дозволило оцінити важливість і корисність даної інформації на 5 балів.

Інформація про суми грошових коштів, дебіторської та кредиторської заборгованості також мають значний вплив на прийняття управлінських рішень щодо подальшої співпраці з даним підприємством, оцінивши дану інформацію на 4 бали.

Інформація про необоротні активи та суму власного капіталу може мати незначний вплив на прийняття управлінських рішень, оскільки від зазначених показників залежить фондоозброєність підприємства та суми власних вкладених коштів у діяльність та розвиток підприємства, яку можна оцінити на 3 бали за п'ятибальною шкалою.

Зацікавленість інвесторів у фінансовій інформації практично ідентична з зацікавленістю кредиторів, однак було підвищено оцінку важливості інформації про витрати, що дало змогу оцінити її на 5 балів. Вважаємо, що інвестори приймають рішення щодо доцільності співпраці з даним підприємством в разі детального аналізу напрямів діяльності, оцінюючи їх рентабельність, а отже інформація про отримані доходи і понесені витрати має однакове значення в умовах оцінки стабільності діяльності підприємства та його стійкого розвитку в конкурентних умовах господарювання.

Податкові органи найбільше зацікавлені в інформації про доходи і витрати, оскільки від них залежить сума валового доходу, суми податків, а за інформацією про зобов'язання можна оцінити заборгованість з бюджетом та іншими кредиторами. Це дало можливість оцінити таку інформацію на 3 бали, оскільки її використовують податкові органи не для прийняття управлінських рішень, а для контролю за правильністю нарахування податків та строками їх погашення. Інша інформація фінансової звітності (необоротні та оборотні активи, власний капітал) податкові органи практично не відслідковують, вона не має значення для даної групи користувачів, і ми оцінили її на 1 бал.

Преса, населення регіону та місцеві органи влади практично не зацікавлені в інформації офіційної фінансової звітності підприємств та не приймають управлінські рішення стосовно діяльності конкретного підприємства. Лише в разі опублікування матеріалів економічного розвитку регіону, або статей у місцевій періодичній пресі про досягнення та напрями розширення діяльності окремих підприємств може інколи бути цікавою інформація про їх доходи і витрати, суми отриманого прибутку, що було оцінено на 2 бали. Інша інформація практично не використовується для аналізу на рівні преси, населення та місцевих органів влади та самоврядування, і ми оцінили таку інформацію на 1 бал.

На основі розробки шкали оцінки показників фінансової звітності за критеріями важливості та корисності можна здійснювати розкриття найбільш важливої та корисної фінансової інформації на більш якісному рівні для конкретних зовнішніх користувачів, з якими підприємство співпрацює або має стратегічні цілі щодо співпраці на національному ринку, знижуючи трудові й фінансові витрати на розкриття менш корисної фінансової інформації для інших категорій зовнішніх користувачів.

Проведені власні дослідження та розробка класифікації витрат, їх зв'язку з якісними характеристиками фінансової інформації, шкали оцінки показників фінансової звітності в розрізі окремих користувачів дають змогу конкретному малому підприємству приймати більш обґрунтовані рішення щодо доцільності розкриття фінансової інформації в межах

кожної групи показників балансу та звіту про фінансові результати, а також необхідності і доцільності розкриття додаткової інформації в примітках і пояснювальних записках та складання фінансової звітності за міжнародними стандартами.

Запропоновані напрями вдосконалення методики розкриття інформації в показниках фінансової звітності допоможуть здійснити розробку на нормативному рівні менш регламентованої структури форм фінансової звітності та практичне впровадження в діяльність малих підприємств, тим більше що зниження регламентованості форм фінансової звітності вже відбулося для великих та середніх за розмірами підприємств згідно з НП(С)БО 1.

Для вирішення цього питання необхідно провести низку нормативних удосконалень в П(С)БО 25, а саме:

- ◆ ввести зміни щодо визначення основних статей показників фінансової звітності, які слід обов'язково відображувати в Балансі та Звіті про фінансові результати суб'єктів малого підприємництва;

- ◆ визначити перелік рекомендованих для впровадження додаткових статей Балансу та Звіту про фінансові результати суб'єктів малого підприємництва.

Для практичної реалізації запропонованих змін в методиці розкриття інформації в показниках фінансової звітності доцільно провести відповідні зміни в спрощеному плані рахунків бухгалтерського обліку, що слугуватиме основою для розробки робочого плану рахунків для конкретного підприємства з метою задоволення зростаючих інформаційних потреб користувачів.

План рахунків повинен містити основні обов'язкові рахунки, які мають бути узгоджені з основними статтями фінансової звітності, на основі яких відбуватиметься узагальнення інформації про фінансово-господарську діяльність малих підприємств на макроекономічному рівні. Інші рахунки мале підприємство відкриватиме на власний розсуд з урахуванням інформаційних потреб зовнішніх користувачів, з якими воно співпрацює в даний період часу та в умовах дотримання принципу економічності («витрати-вигоди»).

Розробка менш регламентованих форм фінансової звітності не порушує загально визнані принципи бух-

галтерського обліку і фінансової звітності. Так, можливість прийняття самостійного рішення щодо додавання окремих статей до форм фінансової звітності покращує дію принципу повного висвітлення, оскільки мале підприємство має можливість більш широко розкривати інформацію про фінансовий стан та результати роботи з урахуванням масштабів та особливостей фінансово-господарської діяльності та інформаційних потреб зовнішніх користувачів. Крім того, дотримується принцип суттєвості (авторські рекомендації щодо додаткового введення до складу принципів бухгалтерського обліку і фінансової звітності) [1, с. 12], оскільки застосовується професійне судження бухгалтера підприємства або керівника щодо додавання окремих статей до форм фінансової звітності в разі, якщо інформація може впливати на прийняття управлінських рішень окремими користувачами.

Зміни до спрощеного плану рахунків та форм фінансової звітності сприяють покращенню якісних характеристик фінансової звітності, оскільки розкриття найбільш корисної фінансової інформації дає змогу покращити дохідливість, зрозумілість та доречність інформації для її користувачів.

Розробка методики розкриття інформації в показниках фінансової звітності та запропоновані зміни в структурі спрощеного плану рахунків і форм фінансової звітності мають бути основою для формування ефективної системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності з можливістю їх практичного впровадження в діяльність малих підприємств різних розмірів, галузей та сфер діяльності. При цьому можна буде будувати модель комбінації елементів системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності з урахуванням витрат, якісних характеристик та інформаційних потреб користувачів (табл. 5).

Таблиця 5

МОДЕЛЬ КОМБІНАЦІЇ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ З УРАХУВАННЯМ ВИТРАТ, ЯКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ

Модель системи управління	Форма бухгалтерського обліку	Формування аналітичного та контрольного підрозділів	План рахунків бухгалтерського обліку	Форми фінансової звітності	Стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності
Проста модель системи управління (до 10 осіб працюючих)	Проста або спрощена форма бухгалтерського обліку (якщо мале підприємство не платник ПДВ – спрощений облік доходів і витрат)	Не здійснюється. Відбувається суміщення функцій бухгалтерського, аналітичного та контрольного підрозділів	Відкриття основних рахунків спрощеного плану рахунків, можливе відкриття додаткових рахунків	Спрощені форми фінансової звітності (можливе розкриття додаткової інформації про зміни облікової політики), розкриття інформації в доданих статтях	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» в частині дотримання принципів і якісних характеристик фінансової звітності П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва»
Розвинена (багаторівнева) модель управління (до 25–30 осіб працюючих)	Спрощена форма бухгалтерського обліку	Формування аналітичного і контрольного підрозділів або суміщення їх функцій	Спрощений план рахунків з відкриттям додаткових рахунків	Спрощені форми фінансової звітності з додаванням окремих статей фінансової звітності або форми фінансової звітності, передбачені НП(С)БО 1 (в разі використання МСФЗ для МСП)	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» в частині дотримання принципів і якісних характеристик фінансової звітності та вибору застосування національних або міжнародних стандартів П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва» або МСФЗ для МСП
Складна (багатоелементна) модель управління (до 50 осіб працюючих)	Журнально-ордерна форма бухгалтерського обліку	Формування розвинених контрольного і аналітичного підрозділів	Спрощений план рахунків з відкриттям додаткових рахунків або загальний план рахунків	Спрощені форми фінансової звітності з додаванням статей фінансової звітності або форми фінансової звітності, передбачені НП(С)БО 1 (в разі використання МСФЗ для МСП)	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» в частині дотримання принципів і якісних характеристик фінансової звітності та вибору застосування національних або міжнародних стандартів П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва» або МСФЗ для МСП

ВИСНОВКИ

Нами запропоновано та обґрунтовано доцільність розробки менш регламентованих форм фінансової звітності для малих підприємств та показані напрями вдосконалення методики розкриття інформації в показниках спрощених форм звітності без зниження рівня її якості й корисності та задоволення інформаційних потреб користувачів. Запропонована методика не погіршує якісні характеристики фінансової звітності та принципи бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що дає можливість практичного запровадження рекомендованих заходів з метою формування ефективної системи бухгалтерського обліку для підприємств малого бізнесу України.

Авторські напрацювання є власним баченням вирішення завдання Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні щодо максимального спрощення процедури ведення бухгалтерського обліку та форм фінансової звітності для суб'єктів малого підприємництва. Однак вирішення такого складного питання вимагає проведення більш ґрунтованих досліджень та дискусій науковців, що дасть змогу знайти оптимальніший варіант вирішення цього питання.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. **Гоголь Т.** Розвиток національної системи бухгалтерського обліку у відповідності з міжнародними вимогами: наслідки для підприємств малого бізнесу / Т. Гоголь // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – №7. – С. 3–13.
2. **Гоголь Т.А.** Аналіз нормативно-правової бази з регулювання бухгалтерського обліку суб'єктів малого бізнесу / Т.А. Гоголь, Н.І. Ніпорко // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»: Зб. наук. праць. Луцький національний технічний університет. – Вип. 9 (33). – Ч.1. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня». – 2012. – С. 208–216.
3. **Стратегія** застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.10.2007 р. № 911-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80>
4. **Концептуальна** основа фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_009
5. **Гоголь Т.А.** Інформаційні потреби користувачів фінансової звітності малих і великих підприємств / Т.А. Гоголь // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. – К.: НДЕІ. – 2012. – Вип. 1 (128). – С. 90–95.

Разработаны методические подходы к формированию показателей финансовой отчетности предприятий малого бизнеса в условиях повышения требований к качеству и полезности финансовой информации с учетом информационных потребностей различных категорий пользователей и стоимостных ограничений на раскрытие финансовой информации.

Ключевые слова: финансовая отчетность, малый бизнес, качество и полезность финансовой информации, информационные потребности пользователей, методика раскрытия финансовой информации.

The paper develops methodological approaches to SME financial statements' indicators composition due to enhancement of the requirements to the quality and utility of financial data with a glance to information needs of different types of users and costs limitation of financials' disclosure.

Keywords: financial statements, small-scale business, quality and utility of financial information, users' data requirements, financial statements' disclosure technique.